

SKYDD OCH FÖRVALTNING AV VATTENRESURSER

Vatten är en grundförutsättning för människors, djurs och växters liv samt för ekonomin. Skyddet och förvaltningen av vatten sträcker sig över nationsgränserna. EU:s ramdirektiv om vatten upprättar en rättslig ram för skydd och återställande av rent vatten i hela EU och säkerställer en långsiktigt hållbar vattenanvändning. Det kompletteras av mer specifik lagstiftning såsom dricksvattendirektivet, badvattendirektivet, översvämningdirektivet och ramdirektiv om en marin strategi samt av internationella överenskommelser.

RÄTTSLIG GRUND

Artiklarna 191 till 193 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget).

ALLMÄN BAKGRUND

Vatten är inte en handelsvara utan en kollektiv nytthet och en begränsad resurs som måste skyddas och användas på ett hållbart sätt, både när det gäller kvalitet och kvantitet. Det utsätts dock för påfrestningar från många olika användningsområden i en mängd olika sektorer, såsom inom jordbruk, turism, transport och energi. År 2012 lanserade kommissionen en långsiktig [strategi för att skydda Europas vattenresurser](#), vars syfte är att säkerställa att det finns vatten av tillräckligt god kvalitet för alla legitima användningsändamål genom att förbättra genomförandet av EU:s nuvarande vattenpolitik, integrera vattenpolitikens målsättningar i andra politikområden och täppa till luckor i den befintliga ramen. I strategin föreslås det att medlemsstaterna ska sätta upp vattenräkenskaper och vattneffektivitetsmål samt att det ska tas fram EU-standards för återanvändning av vatten.

RESULTAT

EU:s politik har fastställt två huvudsakliga rättsliga ramar för skydd och förvaltning av våra sötvattensresurser och marina resurser ur ett ekosystembaserat holistiskt perspektiv, nämligen ramdirektivet för vatten och ramdirektivet för en marina strategin.

A. Ramdirektivet för vatten och särskilda stödjande vattendirektiv

EU:s [ramdirektiv för vatten](#) upprättar en ram för skyddet av inlandsytvatten, vatten i övergångszon, kustvatten och grundvatten. Direktivet syftar till att minska föroreningar, främja en hållbar användning av vatten, skydda och förbättra vattenmiljön och mildra konsekvenserna av översvämning och torka. Det övergripande målet är att uppnå

en god miljöstatus för alla vatten. Medlemsstaterna uppmanas därför att upprätta s.k. förvaltningsplaner för avrinningsdistrikten, som bygger på naturliga geografiska avrinningsområden, samt särskilda åtgärdsprogram för att uppnå målen.

Ramdirektivet för vatten stöds av mer riktade direktiv såsom grundvattendirektivet, dricksvattendirektivet och badvattendirektivet, nitratdirektivet, direktivet om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse, direktivet om miljökvalitetsnormer samt översvämningdirektivet:

I direktivet om skydd för [grundvatten](#) mot föroreningar och försämring fastställs särskilda kriterier för bedömningen av god kemisk grundvattenstatus, liksom för identifiering av betydande och ihållande uppåtgående trender och för fastställande av utgångspunkter för att motverka trender. Alla gränsvärden för föroreningar fastställs däremot av medlemsstaterna, förutom gränsvärdena för nitrater och bekämpningsmedel, vilka anges i särskild EU-lagstiftning.

I [dricksvattendirektivet](#) fastställs de grundläggande kvalitetsnormerna för dricksvatten. Enligt direktivet ska medlemsstaterna regelbundet kontrollera dricksvattenkvaliteten på provtagningsplatser och utarbeta kontrollprogram. Medlemsstaterna kan även låta ytterligare krav ingå som specifikt gäller deras territorium, men bara om det leder till fastställande av högre normer. Enligt direktivet måste också konsumenterna informeras regelbundet. Dessutom måste kvaliteten på dricksvattnet rapporteras till kommissionen vart tredje år. Den 1 februari 2018, som svar på det europeiska medborgarinitiativet Right2Water, offentliggjorde kommissionen ett [förslag om att förnya](#) det 20 år gamla direktivet. Det reviderade direktivet skulle uppdatera nuvarande säkerhetskrav och förbättra tillgången till säkert dricksvatten i enlighet med de senaste rekommendationerna från Världshälsoorganisationen. Det skulle dessutom öka öppenheten för konsumenter om kvaliteten på och tillgången till dricksvatten, och därigenom bidra till att minska antalet plastflaskor genom ett ökat förtroende för kranvatten. En EU-omfattande riskbaserad säkerhetsbedömning om vatten skulle bidra till att identifiera och åtgärda eventuella risker för vattenkällor redan på distributionsnivå.

[Badvattendirektivet](#) syftar till att förbättra skyddet av folkhälsan och miljön genom att fastställa bestämmelser om kontroll och klassificering av badvatten (i fyra olika kategorier), och informera allmänheten om det. Under badsäsongen måste medlemsstaterna ta prover av badvattnen och bedöma koncentrationen av minst två särskilda bakterier en gång per månad vid varje badplats. De måste informera allmänheten genom badvattenprofiler som t.ex. innehåller information om typen av förorening och källor som påverkar badvattnets kvalitet. Det finns det en standardsymbol för information till allmänheten om badvattnets klassificering samt badförbud eller avrådan från bad. Kommissionen och Europeiska miljöbyrån (EEA) publicerar varje år en sammanfattande rapport om kvaliteten på badvattnet.

I [direktivet om miljökvalitetsnormer](#) fastställs gränsvärden för koncentrationer av 33 prioriterade ämnen som utgör en betydande risk för eller via vattenmiljön på EU-nivå, och 8 andra förorenande ämnen i ytvatten. Under en översyn lades 12 nya ämnen till den existerande förteckningen och man införde en skyldighet för kommissionen att fastställa en ytterligare förteckning över ämnen som ska övervakas i samtliga

medlemsstater (bevakningslista) till stöd för framtida översyner av förteckningen över prioriterade ämnen.

[Direktivet om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse](#) har som syfte att skydda miljön från skadlig inverkan till följd av utsläpp av avloppsvatten från tätbebyggelse och från industri. I direktivet fastställs miniminormer och tidsplaner för hopsamling, rening och utsläpp av avloppsvatten från tätorter, kontroller av bortskaffande av kloakslam och en utfasning av utsläpp av kloakslam i havet.

Nya bestämmelser diskuteras för att motverka vattenbrist genom att underlätta återanvändning av renat avloppsvatten för konstbevattnad odling.

[Nitratdirektivet](#) syftar till att skydda vatten från nitrater från jordbruket. Enligt en kompletterande förordning ska medlemsstaterna vart fjärde år lämna in en rapport till kommissionen med ingående upplysningar om riktlinjer för god jordbruksked, utsedda nitratkänsliga områden, vattenövervakning och en sammanfattning av åtgärdsprogram. Både direktivet och förordningen har som syfte att skydda dricksvattenförsörjningen och förhindra skador till följd av övergödning.

EU:s [översvämningsdirektiv](#) syftar till att minska och hantera de risker som översvämningsrisker utgör för människors hälsa, miljön, infrastruktur och egendom. Enligt direktivet måste medlemsstaterna genomföra preliminära bedömningar för att kartlägga riskutsatta avrinningsområden och kustområden och därefter utarbeta kartor över översvämningsrisker och planer för hantering av översvämningsrisker med inriktning på förebyggande, skydd och beredskap. Alla dessa uppgifter måste genomföras i enlighet med ramdirektivet om vatten och de förvaltningsplaner för avrinningsdistrikt som fastställs i detta.

B. EU:s kust- och havspolitik

[Ramdirektivet om en marin strategi](#) utgör miljöpelaren i EU:s integrerade maritima politik, som inrättades för att främja en hållbar utveckling av den maritima ekonomin och samtidigt bättre skydda den marina miljön. Målet i ramdirektivet om en marin strategi är att nå en god miljöstatus i EU:s marina vatten senast 2020, att skydda och bevara dem och förhindra att de försämras. I direktivet fastställs europeiska marina regioner (Östersjön, nordöstra Atlanten, Medelhavet och Svarta havet) samt delregioner inom ramen för de geografiska gränserna enligt regionala havskonventioner. För att uppnå en god miljöstatus senast 2020 ska varje medlemsstat utveckla ekosystembaserade strategier för sina marina vatten som ska ses över vart sjätte år. Dessutom fastställs i rekommendationen om [integrerad förvaltning av kustområden](#) principerna för sund planering och förvaltning av kustområden, som medlemsstaterna ska beakta.

Den oljekatastrof som orsakades av fartyget Eriks förlisning 1999 fick EU att stärka sin roll när det gäller sjöfartssäkerhet och havsföroreningar genom [inrättandet av Europeiska sjösäkerhetsbyrån \(Emsa\)](#), som ansvarar bl.a. för förebyggande av och åtgärder mot föroreningar som orsakas av fartyg samt åtgärder mot havsföroreningar orsakade av olje- och gasanläggningar. Direktivet om [föroreningar förorsakade av fartyg](#) och införandet av sanktioner för överträdelser och dess [uppdatering](#) syftar till att säkerställa att de personer som är ansvariga för olagliga utsläpp omfattas av effektiva och avskräckande sanktioner, som kan vara straffrättsliga eller administrativa. Utsläpp av förorenande ämnen från fartyg ska betraktas som ett brott om de skett uppsåtligen

eller genom vårdslöshet eller grov oaktsamhet och leder till allvarlig försämring av vattenkvaliteten.

C. Internationella överenskommelser om regionala vattenresurser

I Europa omfattas skyddet av marina vatten av fyra internationella samarbetsramar, så kallade regionala havskonventioner, mellan medlemsstaterna och grannländer med gemensamma vatten: Osparkonventionen från 1992 (som bygger på de tidigare Oslo- och Pariskonventionerna) för Nordostatlanten, Helsingforskonventionen (Helcom) från 1992 för Östersjöområdet, Barcelonakonventionen (UNEP/MAP-handlingsplanen) från 1995 för Medelhavsområdet och Bukarestkonventionen från 1992 för Svartahavsområdet. EU:s floder skyddas i konventionen om skydd för och hållbart utnyttjande av Donau från 1996 och 2009 års konvention för skydd av Rhen. Det interregionala miljösamarbetet inriktat på marina vatten eller avrinningsområden har lett till att ett flertal makroregionala strategier har inrättats i EU: 2009 års strategi för Östersjöregionen (den första heltäckande EU-strategin utformad för en makroregion), 2011 års strategi för Donauregionen samt 2014 års strategi för området kring Adriatiska havet och Joniska havet.

EUROPAPARLAMENTETS ROLL

I det allra första europeiska medborgarinitiativet Right2Water uppmanades EU-institutionerna och medlemsstaterna att se till att alla medborgare kan åtnjuta rätten till vatten och sanitära anläggningar, att vattenförsörjningen och förvaltningen av vattenresurserna inte omfattas av inre marknadsbestämmelser och att vattentjänster undantas från liberaliseringsåtgärderna. [Som svar på det europeiska medborgarinitiativet](#) uppmanade Europaparlamentet med stor majoritet kommissionen att lägga fram lagstiftning där man erkänner den mänskliga rätten till vatten och sanitära anläggningar, såsom de erkänns av FN, och i lämpliga fall en översyn av ramdirektivet för vatten, där man erkänner universell tillgång till vatten och den mänskliga rätten till vatten.

Parlamentet betonade den nödvändiga övergången till en cirkulär ekonomi och stödde planerna på att främja återanvändning av vatten för konstbevattning odling. I samma anda stödde den planerna på att förbättra kvaliteten på kranvatten för att minska användningen av plastflaskor.

I sin [resolution om internationell världshavsförvaltning](#) poängterar parlamentet "att arbetet med att skapa en hållbar maritim ekonomi och minska belastningen på den marina miljön kräver åtgärder när det gäller klimatförändringar, landbaserad förorening av hav, havsförorening och eutrofiering, skydd, bevarande och återställande av marina ekosystem och marin biologisk mångfald samt hållbar användning av havets resurser". I detta sammanhang uppmanar parlamentet "med kraft kommissionen att stödja internationella insatser till skydd för den marina biologiska mångfalden, särskilt inom ramen för de pågående förhandlingarna om ett nytt rättsligt bindande instrument för bevarande och hållbar användning av marin biologisk mångfald i områden utanför nationell jurisdiktion" och "uppmanar kommissionen att föreslå strängare lagstiftning i syfte att bevara och säkerställa hållbar användning av den marina biologiska mångfalden i de områden som står under medlemsstaternas jurisdiktion".

Tina Ohliger
05/2019

